

Stichting Bewaarder,
Zwitserleven Beleggingsfonds
ESG-rapportage eerste kwartaal 2016

Inhoud

1. Introductie	3
2. De wereld in 2030	4
3. Uitsluitingen en engagement	7
3.1 Nieuwe uitsluitingen	7
3.2 Engagementoverzicht	8
3.3 Engagements: enkele voorbeelden van het afgelopen kwartaal	10
4. Publicaties en evenementen	12
4.1 Publicaties	12
4.2 Publieke optredens	13
5. Green bonds en positieve selectie	14
5.1 Green bonds	14
5.2 Positieve selectie	14
6. Appendix	16
6.1 Huidige uitsluitingen (bedrijven)	16
6.2 Huidige uitsluitingen (staatsobligaties)	17

1. Introductie

Van inzicht naar Impact

Verantwoord beleggen anno 2016 is beduidend anders dan een jaar of 15 jaar geleden, toen ik er voor het eerst mee in aanraking kwam. Toen was het nog bijna primair gericht op uitsluiten. Er was verdere ontwikkeling van standaarden nodig voor een goede en gedegen screening van bedrijven: het verkrijgen van voldoende gedetailleerde informatie leidde dagelijks tot hoofdbrekens bij de analisten. Vooral het vertalen van principiële uitgangspunten naar een concreet beleggingsbeleid waren de uitdagingen toentertijd; en misschien nog steeds wel.

Tegenwoordig is de toegang tot deze informatie meer vanzelfsprekend en bieden internationale standaarden, in combinatie met meer gedetailleerde data zoals CO₂-uitstoot, voldoende handvatten om met ondernemingen in gesprek te gaan. Op die manier kunnen we (themagericht) gedragsverandering stimuleren. De keuze voor een bedrijf is tegenwoordig niet meer alleen een onafhankelijke, financiële keuze binnen een universum van toegelaten bedrijven. Juist de combinatie van zogenaamde ESG-factoren én financiële factoren geven de mogelijkheid om een geïntegreerde beleggingsbeslissing te maken, waarbij sturing op thema's mogelijk is.

Het is interessant om te zien dat de praktijk van 'impact investing' nu een steeds concretere invulling krijgt in de meer traditionele asset-categorieën van aandelen en obligaties. Voorheen werd met deze term vooral micro-financiering bedoeld, waarbij de integrale keuze voor sociaal rendement en financieel rendement bij elke investeringsbeslissing werd en nog steeds wordt gemaakt. Door de betere beschikbaarheid van data en het thema-gericht werken kunnen deze principes nu ook vertaald worden naar andere asset-categorieën.

Vandaag de dag is het verkrijgen van inzicht gericht op het creëren van impact. Maar hoe maak je de verandering, de impact op het gedrag, inzichtelijk? Concreet, hoe meet je dat? En op welke deelgebieden of thema's wil je als investeerder impact creëren? En waarom?

Voor 2030 zijn door verschillende internationale organisaties maatschappelijke doelstellingen bepaald, vertaald door ACTIAM naar de drie focusthema's klimaat, water en land. Niet een geheel nieuwe keus binnen het beleggingsbeleid zoals gekozen door ACTIAM, maar wel thema's waarmee we nog actiever aan de slag zullen gaan.

Graag nodig ik u uit om u in de volgende pagina's mee te laten nemen met de plannen op het gebied van verantwoord beleggen in het komend jaar, het meten van de concrete impact die we willen behalen en welke instrumenten daarvoor ingezet worden.

Veel leesplezier,

George Coppens
Chief Commercial Officer

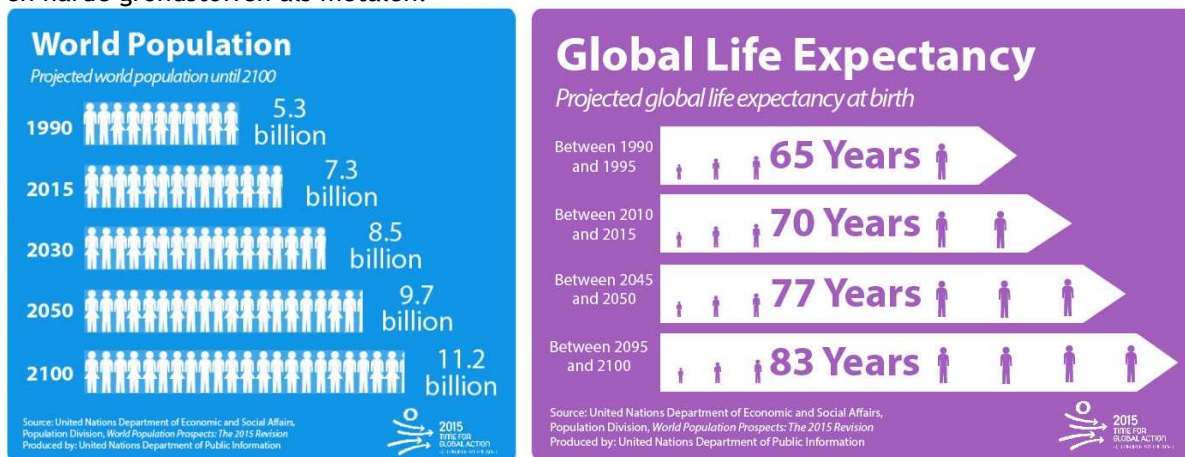
2. De wereld in 2030

We hebben nog 14 jaar te gaan, maar 2030 vormt voor veel (inter)nationale organisaties een belangrijke mijlpaal. Het is het streefjaar van de nieuwe *Sustainable Development Goals* van de Verenigde Naties; het jaar waarin de Europese Unie haar drie klimaat- en energiedoelstellingen bereikt wil hebben; en het jaar waarin Nederland het land met het minste restafval van Europa wil zijn. Maar het is ook het jaar waarin er waarschijnlijk 8,5 miljard mensen op de wereld wonen, en als we niets doen, er 100 miljoen mensen door klimaatverandering de extreme armoede in gejaagd kunnen zijn. Daarnaast is de verwachting dat bijna de helft van de wereldbevolking te maken zal hebben met watertekorten en driekwart van de regenwouden op Borneo en een kwart van de Amazone verdwenen zal zijn.¹

ACTIAM wil met haar (beleggings-)beleid bijdragen aan een leefbare wereld, ook in en na 2030. Dat betekent dat mensen in goede gezondheid kunnen leven, met voldoende inkomen, een dak boven hun hoofd en dat ook het milieu in goede gezondheid verkeert. Dit doel, in combinatie met de trends en ontwikkelingen in de wereld, heeft ertoe geleid dat ACTIAM drie focusthema's heeft gekozen om zich vanaf 2016 op te richten.

Trends en ontwikkelingen

De wereld heeft met verschillende trends en ontwikkelingen te maken, zowel positief als negatief. Één van de belangrijkste ontwikkelingen die de nodige uitdagingen met zich meebrengt is de groeiende wereldbevolking. Hoewel een aantal landen met bevolkingskrimp te maken zal krijgen, stijgt de wereldbevolking in hard tempo. Dit komt vooral door de snelle populatiegroei in ontwikkelende economieën, zoals India en een flink aantal Afrikaanse landen. Daar komt bij dat de gemiddelde levensverwachting blijft stijgen. Er komen dus meer mensen bij die een stuk langer zullen leven, wat leidt tot een grotere druk op de hulpmiddelen van de aarde, zoals voedsel, water en harde grondstoffen als metalen.

Bron: <http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=51526#.VwO4tv5f3ml>

De vraag naar energie en producten neemt ook toe. Niet alleen vanwege het groeiende aantal mensen, ook vanwege de veranderende levensstijl van die mensen. Naarmate de welvaart stijgt zullen meer mensen toegang krijgen tot woningen, technologie en luxegoederen, en hun eetpatroon veranderen, terwijl de grondstoffen steeds schaarser worden. Ook het eetpatroon heeft een grote invloed op het milieu: vleesconsumptie heeft bijvoorbeeld een grote water- en landafdruk. Om in deze vraag te kunnen voorzien zal op een andere manier met de grondstoffen en energie omgegaan moeten worden. Dat kan bijvoorbeeld door gebruik te maken van circulaire productiemodellen, waarbij zoveel mogelijk gerecycled wordt, of door over te schakelen op alternatieven, zoals

¹ Bronnen: UNEP: United Nations 2015 Revision of World Population Prospects; World Bank Group: Shock Waves - Managing the Impacts of Climate Change on Poverty; Options for Decoupling Economic Growth from Water Use and Water Pollution (2016); WWF Living Forests Report 2015: Saving forests at risk.

hernieuwbare bronnen in het geval van energie. Het brengt ook kansen voor bedrijven die op deze ontwikkelingen weten in te spelen. Naast het negatief selecteren van bedrijven die de noodzaak tot verandering onvoldoende inzien, selecteert ACTIAM daarom bedrijven die een positieve bijdrage leveren of deze ontwikkelingen goed weten te integreren in hun bedrijfsmodel. Een voorbeeld hiervan is Smurfit Kappa, een bedrijf dat verpakkingen maakt uit hernieuwbare bronnen die 100% recyclebaar zijn. Daarnaast is ACTIAM erg actief op de markt voor groene obligaties, waarmee vooral projecten op het gebied van hernieuwbare energie en energie-efficiëntie gefinancierd worden.

Een positieve ontwikkeling is de toenemende aandacht voor duurzaamheid. Niet alleen bij consumenten, die in hun keuzes steeds vaker rekening houden met de impact van een product op het milieu en de productieomstandigheden, maar ook bij internationale organisaties. Zo namen de Verenigde Naties vorig jaar de *Sustainable Development Goals* (SDGs) aan, de opvolgers van de Millenniumdoelstellingen waarin duurzaamheid onmiskenbaar is geïntegreerd. De 17 SDGs vormen de agenda van de Verenigde Naties tot 2030. ACTIAM gebruikt deze doelstellingen als leidraad voor het beleggingsbeleid.

Van inzicht naar impact

Vanaf begin 2016 is ACTIAM gestart met de focusthema's klimaat, water en land. De keuze voor deze thema's komt voort uit het toekomstbeeld waaraan ACTIAM wil bijdragen, de ontwikkelingen die we zien in de wereld en de materialiteit voor onze beleggingen. Dat laatste wil zeggen dat we van sommige thema's en ontwikkelingen in onze beleggingen meer risico, impact of mogelijkheden om positief bij te dragen voorzien dan van andere.

Criteria voor deze thema's waren grotendeels al opgenomen in het beleggingsbeleid. Dat ACTIAM van de thema's klimaat, water en land focusthema's maakt betekent dat we er nog pro-actiever mee aan de slag gaan. Een van de eerste stappen is het meetbaar maken van onze impact op elk van de drie thema's. Op het gebied van klimaat richt dit zich met name op de uitstoot van koolstofdioxide (CO₂). Ook voor de thema's water en land werkt ACTIAM hard aan het vinden en meten van relevante indicatoren voor onze beleggingen. In het geval van water is het belangrijk dat niet alleen naar het verbruik, maar ook naar de locatie en naar vervuiling wordt gekeken. In waterschaarse gebieden zal waterverbruik namelijk een grotere impact hebben dan in waterrijke gebieden. Daarnaast stellen we voor alle thema's concrete doelstellingen op om naartoe te werken. Deze zijn gekoppeld aan de *Sustainable Development Goals*. De strategieën voor deze thema's vatten we samen onder het motto 'Van inzicht naar impact'. Naast het verkrijgen van meer inzicht in onze beleggingen met betrekking tot de drie thema's, zullen we werken aan het creëren van positieve impact om de doelstellingen te behalen.

Een belangrijk middel om dit te bereiken is het voeren van actief aandeelhouderschap. Door het gesprek aan te gaan met bedrijven en te stemmen op aandeelhoudersvergaderingen willen we gedragsverandering teweeg brengen bij de bedrijven, om zo de wereld echt duurzamer te laten worden. De komende kwartaalrapporten zullen we rapporteren over de invulling door en de voortgang van ACTIAM op het gebied van deze focusthema's.

Onze CO₂ uitstoot heeft gevolgen voor klimaat, land en water

De drie thema's zijn nauw met elkaar verbonden

Opwarming van de aarde

Door de CO₂ in de atmosfeer warmt de aarde snel op. De hoge concentratie CO₂ in de atmosfeer komt vooral door het verbranden van fossiele brandstoffen. Een spoedige overgang naar hernieuwbare energie is heel hard nodig.

Water

Het smelten van de grote gletschers op aarde leidt onder meer tot een hoger zeewaterpeil, wat vooral in lager gelegen gebieden en kwetsbare landen voor overstromingsgevaar zorgt. Mede door extremer weer komen overstromingen vaker voor, net zoals droogte overigens en grote bosbranden.

Ook komen er op steeds meer plaatsen problemen met de beschikbaarheid van drinkwater. Tegelijkertijd gaat de kwaliteit van het water dat er wel is achteruit doordat er industrieel afval in het water terechtkomt. Van bepaalde vormen van mijnbouw en aardgaswinning is bekend dat deze zeer waterintensief zijn en vaak tot vervuiling leiden.

Bedrijven moeten veel meer recyclen en rekening gaan houden met hun watergebruik en de drinkwatervoorziening in de omgeving.

Land

Het stijgende zeewaterpeil leidt ook tot verzilting. De grond wordt steeds zouter waardoor de gevolgen voor landbouw groot zijn, gewassen groeien niet meer als het zoutgehalte in de grond te hoog wordt en oogsten mislukken. Potentieel met als gevolg voedselschaarste en hoge prijzen voor rijst of graan. Extremer weer en hevigere stormen die voorkomen ten gevolge van oplopende temperaturen kunnen gepaard gaan met grote schade aan bedrijven en hun eigendommen. Bedrijven moeten dus goed nadenken over de risico's van extreem weer en ze kunnen op een positieve manier bijdragen bijvoorbeeld aan ontzilting en het drinkbaar maken van zout water.

Onder invloed van hogere temperaturen verandert ook het landschap en dieren kunnen zich lang niet altijd aanpassen aan het veranderende klimaat of naar koelere gebieden vertrekken. Volgens schattingen wordt tot 2050 hierdoor een kwart van alle diersoorten met uitsterven bedreigd. Van bedrijven mag worden verwacht dat ze met extra zorg onderzoeken wat hun activiteiten voor planten en dieren betekenen.

3. Uitsluitingen en engagement

3.1 Nieuwe uitsluitingen

Alle organisaties waarin we beleggen worden onderzocht op milieu-, sociaal en bestuurlijk gebied. De beoordelingscriteria voor deze onderwerpen staan in onze Fundamentele Beleggingsbeginselen. Deze hebben betrekking op mensenrechten, fundamentele arbeidsrechten, corruptie, milieuvervuiling, wapens en productintegriteit. De Fundamentele Beleggingsbeginselen komen voort uit internationale verdragen, overeenkomsten en 'best practices' en zijn te vinden op [onze website](#). Figuur 1 geeft een overzicht weer van de huidige uitsluitingen per onderwerp.

Het onderzoeken van bedrijven leidde in het eerste kwartaal van 2016 tot één nieuwe toelating:

- **Bridgestone:** Bridgestone is in 2012 uitgesloten in verband met schending van arbeidsrechten bij de rubberplantages van het bedrijf in Liberia. Inmiddels heeft het bedrijf voldoende overtuigende maatregelen genomen om nieuwe schendingen tegen te gaan, zoals gemaakte afspraken met de lokale vakbonden over de arbeidsomstandigheden.

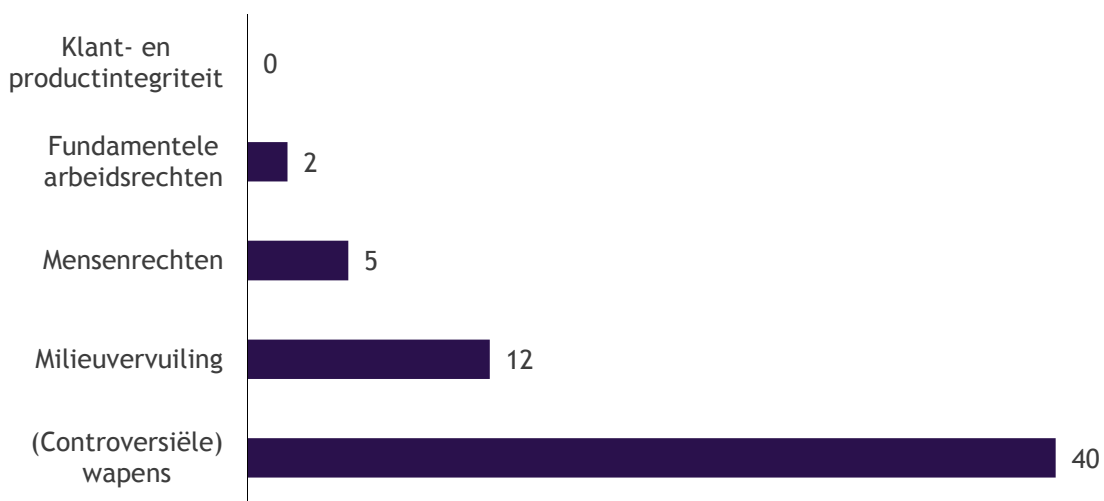
Daarnaast is in het vierde kwartaal van 2015 een bedrijf uitgesloten waarover niet eerder gecommuniceerd kon worden:

- **ArcelorMittal:** In het vierde kwartaal van 2015 is ArcelorMittal uitgesloten van beleggingen in verband met het toepassen van bergtopverwijdering in hun mijnbouwactiviteiten. Over de uitsluiting kon niet eerder gecommuniceerd worden in verband met mogelijke koersgevoeligheid.

Huidige uitsluitingen

Voor een volledig overzicht van de bedrijven die per 31 maart 2016 uitgesloten zijn van het beleggingsuniversum verwijzen we u naar Sectie 5.1 van de Appendix.

Figuur 1: uitsluitingen gesorteerd naar onderwerp. Sommige bedrijven zijn om meerdere redenen uitgesloten, daarom is het totaal van deze tabel hoger dan het totaal aantal uitsluitingen.

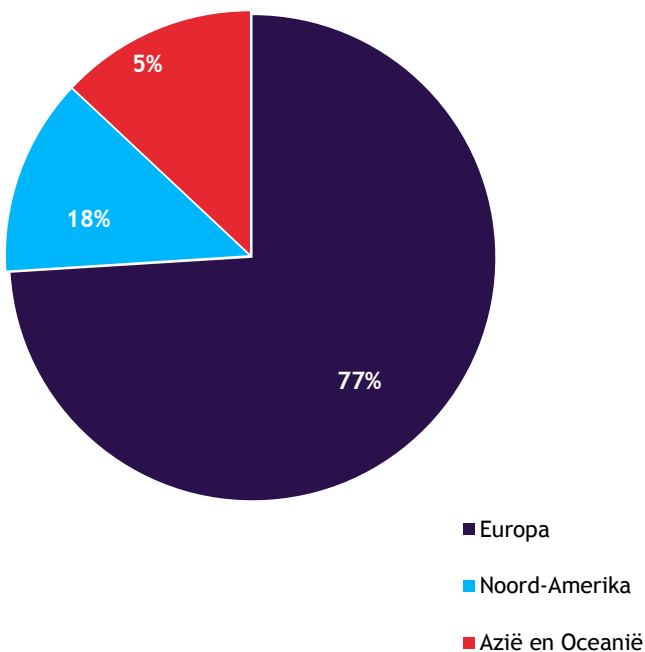

3.2 Engagementoverzicht

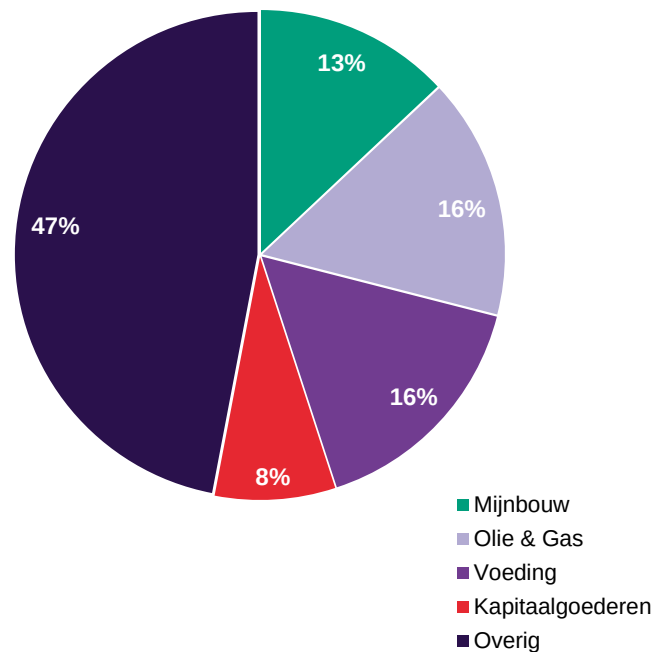
ACTIAM gelooft dat impact gecreëerd kan worden door gedragsverandering. Door middel van actief aandeelhouderschap kunnen we gedragsverandering bij bedrijven stimuleren. Bijvoorbeeld door te stemmen op aandeelhoudersvergaderingen. Maar ook en vooral door het gesprek aan te gaan met bedrijven en ze te laten weten welke verbeteringen we graag willen zien. Dit noemen we engagement. We spreken dan met het management van een bedrijf. Als een bedrijf te maken heeft gehad met controversiële activiteiten achterhalen we de oorzaak daarvan en laten we het bedrijf weten wat het moet verbeteren om aan ons beleid te voldoen. Maar we gaan ook proactief het gesprek aan met bedrijven waarvan we vinden dat ze punten te verbeteren hebben, zodat controverses voorkomen kunnen worden.

Onderstaande figuren geven informatie over de engagements die wij zelf of in samenwerking met andere financiële instellingen met bedrijven voeren. Als we denken dat dat effectiever is, gaan we samen met andere investeerders het gesprek aan met een bedrijf. Figuur 2 en 3 geven weer hoe onze engagement-activiteiten verdeeld zijn, naar regio en sector.

Figuur 2: Engagements naar regio

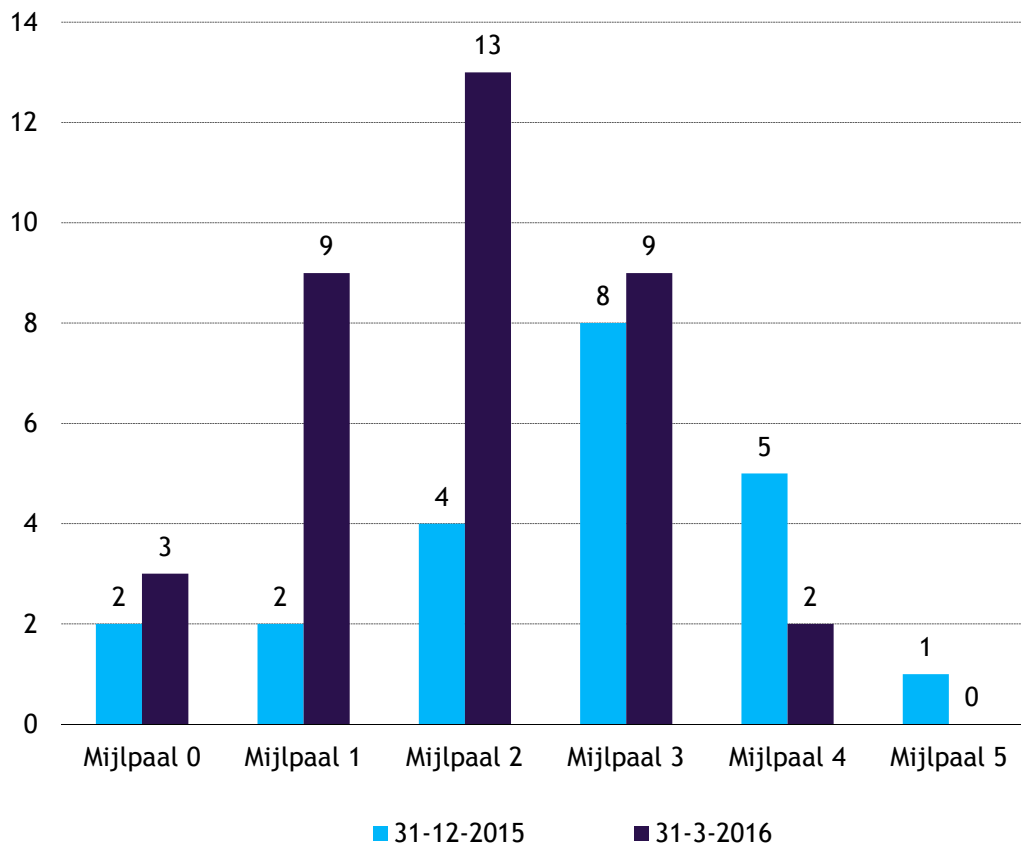
Figuur 3: Engagements naar sector

Natuurlijk kijken we ook naar het verloop van de gesprekken. We houden de voortgang bij door middel van mijlpalen. Deze meten de werkelijke stappen die een bedrijf zet tussen het bespreekbaar maken van onze zorgen en het maken van concrete verbeteringen in beleid en gedrag. Deze informatie wordt weergegeven in figuur 4.

Mijlpaal 1	Eerste correspondentie verzonden en ontvangst bevestigd door het bedrijf
Mijlpaal 2	Doelstellingen van het engagement zijn in meer detail besproken met het bedrijf
Mijlpaal 3	Bedrijf reageert met relevante informatie of belooft het probleem intern aan te kaarten
Mijlpaal 4	Bedrijf ontwikkelt en publiceert (aan ACTIAM of publiek) een geloofwaardige strategie of formuleert heldere doelstellingen om het probleem aan te pakken
Mijlpaal 5	Bedrijf toont aan dat de strategie wordt geïmplementeerd of dat de doelstellingen zijn behaald

Figuur 4: Verdeling engagements naar voortgang

3.3 Engagements: enkele voorbeelden van het afgelopen kwartaal

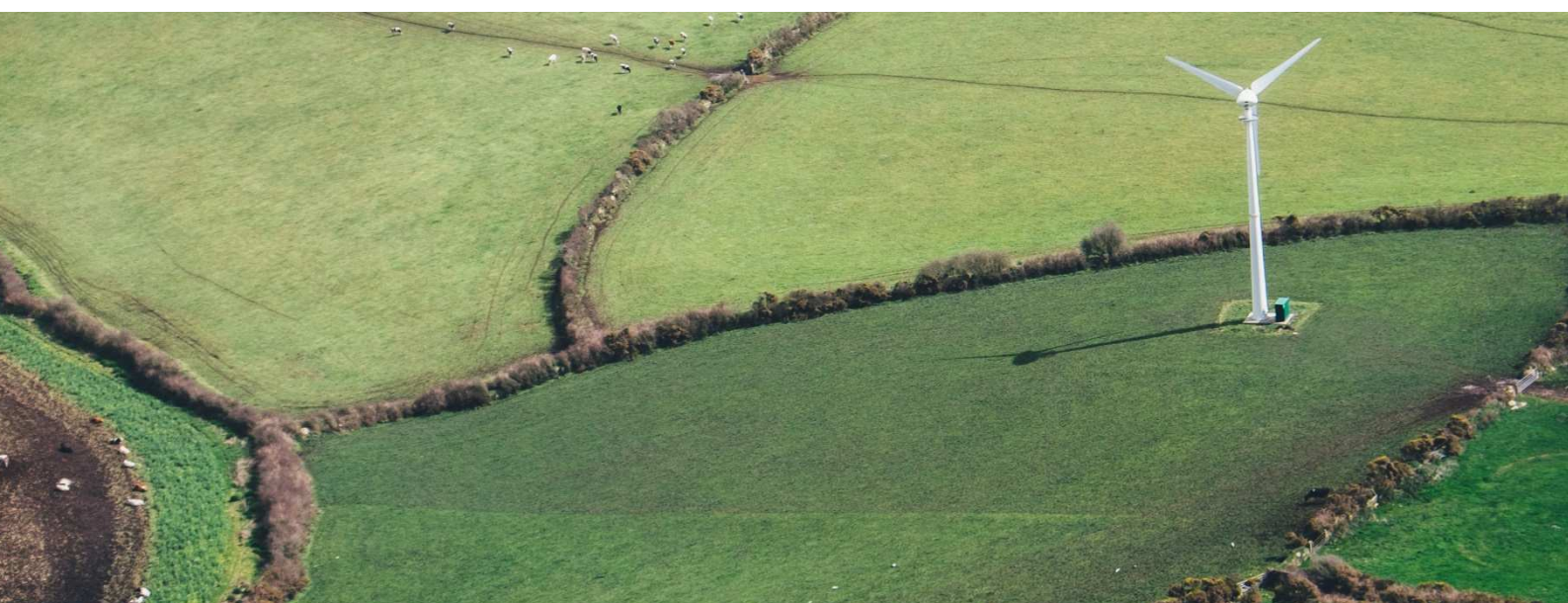
Klimaat

Eerder rapporteerde ACTIAM over het engagementinitiatief met autoproducenten dat in augustus 2015 werd opgezet. Samen met een klein aantal andere Nederlandse beleggers voeren we gesprekken met autoproducenten op het gebied van CO₂-uitstoot. De uitstoot van broeikasgassen is één van de belangrijkste punten om aan te pakken als het gaat om klimaatverandering.

Volkswagen is een van de bedrijven die we als onderdeel van dit initiatief spreken. Het bedrijf kwam vorig jaar in het nieuws doordat op grote schaal was gesjoemeld met software die metingen van de uitstoot van broeikasgassen onbetrouwbaar maakt. De ernst van de zaak werd nog eens bevestigd door onderzoekers van Amerikaanse topuniversiteiten die concludeerden dat de teveel uitgestoten gassen tot 60 vroegtijdige sterfgevallen in de VS hebben geleid. Naar aanleiding van het emissieschandaal hebben we Volkswagen opnieuw aangesproken. We vragen samen met elf andere institutionele beleggers aan Volkswagen om de organisatie te veranderen. Er is beter en meer onafhankelijk toezicht nodig binnen het bedrijf zodat gevallen zoals nu zijn gebleken veel eerder bekend worden bij het management en bij de raad van commissarissen. Zo wordt de kans veel kleiner dat bijvoorbeeld sjoemelen met de emissiesoftware jarenlang ongezien kan doorgaan. We hebben ook een aantal duidelijke verbeterpunten benoemd. Zo vragen wij de raad van commissarissen om alleen nieuwe commissarissen te benoemen die van buiten het bedrijf komen en dus onafhankelijk kunnen zijn. We hebben een termijn van een jaar gesteld om verbeteringen door te voeren.

Wij spraken ook met de Duitse autoproducent Daimler, vooral bekend van het luxemerkt Mercedes. Het bedrijf kwam langs bij ACTIAM om te spreken over de plannen voor de komende jaren. Daimler heeft bevestigd ook dit jaar haar emissiecijfers te publiceren en gaf een uitgebreide toelichting op haar doelstellingen. Daarnaast spraken wij over de grote verschillen tussen het brandstofverbruik volgens fabrieksopgave en het werkelijke verbruik. Het bedrijf antwoordde daarop dat deze verschillen vooral voortkomen uit de grote verschillen in het dagelijks gebruik en rijstijl, en de omstandigheden, bijvoorbeeld of mensen in de stad of in bergachtig gebied rijden. De testen zouden dus onder stabiele omstandigheden uitgevoerd moeten worden, hoewel het voor consumenten natuurlijk nuttiger is als de inschatting van de fabrikant ook iets zegt over het werkelijke dagelijkse verbruik.

Tot slot gaf het meest recente jaarverslag van Shell aanleiding om aan te nemen dat het bedrijf met belangstelling kijkt naar investeringen in grote windenergieprojecten op zee. ACTIAM zou dat een positieve ontwikkeling vinden. Het bedrijf is in de Verenigde Staten en in Nederland actief in windenergie maar kon ons over dit onderwerp nog geen nieuwe informatie geven. We verwachten dat Shell nog dit jaar met nieuws komt over nieuwe investeringen in windenergie.

Water

Om in onze portefeuille te kunnen sturen op risico's zoals waterschaarste, is het van belang dat we vergelijkbare, meetbare bedrijfsinformatie hebben van goede kwaliteit. In de praktijk ontbreekt dit vaak. Met name veel bedrijven in de mijnbouwsector, de olie- en gassector en nutsbedrijven rapporteren ondermaats op dit vlak, terwijl zij vaak wel risico's lopen door het grote waterverbruik.

Om hier iets aan te veranderen dringen we, in samenwerking met PGGM, bij 40 bedrijven aan op transparante verslaglegging over de mate waarin ze blootgesteld (gaan) worden aan materiële en operationele water risico's en aan water gerelateerde reputatie-risico's. Om de druk naar deze bedrijven verder op te voeren, stellen we de brief ter beschikking aan andere beleggers, die deze bedrijven dezelfde krachtige boodschap kunnen geven. Ook hebben we in februari gesprekken gevoerd met het vertegenwoordigingsorgaan van de mijnbouwsector (ICMM) en dat van de olie- en gassector (IPIECA). Op deze manier willen we goed watermanagement ook onder de aandacht brengen bij de leden van die organisaties.

Daarnaast was ACTIAM 24 maart op bezoek bij de grootste brouwerij van West-Europa, de Heineken-brouwerij in Zoeterwoude. Heineken is één van de bedrijven waarmee we in gesprek zijn over het thema water. Niet omdat ze ondermaats presteren op dit vlak, integendeel. Zij zijn één van de koplopers omdat ze naast ambitieuze doelstellingen op het gebied van waterefficiëntie, ook maatregelen nemen die bijdragen aan een eerlijke waterverdeling in gebieden waar ze actief zijn, zowel voor de mens, als voor het ecosysteem als geheel. We hopen dat andere bedrijven ook met dezelfde inspanning aan de slag gaan met goed watermanagement. Dit is belangrijk omdat waterefficiëntie op zichzelf weinig oplost, zeker in gebieden waar water schaars is. De natuur schiet immers weinig op met één waterefficiënt bedrijf, wanneer het bespaarde water vervolgens alsnog door andere landbouwbedrijven of industrieën wordt gebruikt. 'A clean fish in a dirty pound', wordt dit ook wel genoemd. Wat we leren van Heinekens watermanagement-praktijken leggen we vast in een database van 'best practices' die we delen met andere beleggers. Deze voorbeelden gebruiken we om bedrijven met een minder sterk watermanagement te laten zien hoe het anders kan.

Land

Op internationale vrouwendag, 8 maart 2016, werd de tweede 'high level bijeenkomst' georganiseerd door de Multi-stakeholder Dialoog Land Governance, een initiatief opgezet door de overheid, non-gouvernementele organisaties, de academische wereld en de financiële sector. Sinds 2014 is ACTIAM betrokken bij dit initiatief, in het organiserend comité maar ook in de werkgroepen over FPIC² en de VGGT³. Daarbij heeft ACTIAM onder andere een workshop georganiseerd over FPIC

² Free, Prior and Informed Consent refereert aan het recht dat inheemse volkeren hebben om te participeren in het maken van beslissingen over het gebruik van hun gemeenschapsland door overheden, investeerders en bedrijven.

³ Voluntary Guidelines on Governance and Land Tenure.

in de praktijk en een *white paper* helpen ontwikkelen met suggesties hoe de financiële sector de VGGT kan implementeren. Deze en andere initiatieven werden tijdens de *high level bijeenkomst* gepresenteerd aan de minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking.

Ook spraken we met een aantal mijnbouw-, olie & gas- en palmoliebedrijven over mensenrechten en gemeenschapsrechten, waar landrechten een belangrijk onderdeel van zijn. Engagements zijn gestart en gesprekken zijn gevoerd met onder andere *Anglo American, Antofagasta, Chevron en Glencore*.

Maar waarom zijn landrechten en toegang tot land zo belangrijk? Vijf miljard mensen zijn afhankelijk van het land om hen heen. Dit betreft 50% van het totale landoppervlak op aarde. Slechts 10% van dit landoppervlakte is echter van hen. Landrechten zijn een middel om honger te voorkomen, klimaatverandering tegen te gaan en om vrouwen in ontwikkelingslanden toegang te geven tot een hoger inkomen. Bedrijven hebben hier, net als overheden, een belangrijke rol in en via engagement en stemmen wil ACTIAM bedrijven stimuleren hier rekening mee te houden.

4. Publicaties en evenementen

4.1 Publicaties

Het ESG Research team ACTIAM heeft in het eerste kwartaal van 2016 de onderstaande artikelen gepubliceerd:

<i>Maand</i>	<i>Auteur</i>	<i>Medium</i>	<i>Titel (link)</i>
Februari	Simone van der Poel en Geert de Vries, interview met Jacqueline van Koert en Dennis van der Putten	Zwitserleven.nl	Erkenning is mooi, maar uiteindelijk gaat het om onze impact op de wereld.
	Dennis van der Putten	Fondsnieuws.nl	Waar is hier de nooduitgang?
Maart	ACTIAM	Actiam.nl	ACTIAM zet nieuwe stap in meetbaar maken circulaire economie
	Interview met Dennis van der Putten	lir.nl	Green bonds en verantwoordelijkheid van de markt

4.2 Publieke optredens

Het ESG Research team van ACTIAM heeft in het eerste kwartaal van 2016 in een actieve rol aan de onderstaande evenementen deelgenomen:

<i>Maand</i>	<i>Deelnemer</i>	<i>Organisatie</i>	<i>Evenement & locatie (link)</i>	<i>Vorm</i>	<i>Onderwerp</i>
Februari	Manuel Adamini	Solar media	Solar finance & investment	Panel	Green bonds
	Maxime Molenaar	FSC Nederland	FSC jaarevent	Presentatie	Samenwerking ACTIAM en FSC
Maart	Erik Jan van Bergen	Euromoney	Euromoney Netherlands Conference	Panel	Verantwoord beleggen door pensioenfondsen
	Manuel Adamini	Euromoney	Euromoney Netherlands Conference	Panel	Green bonds
	Bas Wetzelaer	JP Morgan	Green bonds roundtable	Panel	Green bonds
	Kristel Verhoef	Community of Practice natuurlijk kapitaal	Bijeenkomst community of practice	Presentatie	Integratie van waterrisico in beleggingen
	Kristel Verhoef	UPEACE, WBCSD, UNGC Nederland, Water Diplomacy Consortium	Roundtable: business in water stressed areas	Panel	Waterrisico in beleggingen
	Dennis van der Putten	Pensioenreeks	Pensioenreeks: verantwoord beleggen en green bonds	Presentatie	Green bonds

5. Green bonds en positieve selectie

Naast uitsluiten en zogenaamde ‘negatieve screening’ wil ACTIAM bijdragen aan de oplossingen van uitdagingen zoals klimaatverandering. Twee manieren om dat te doen zijn positieve selectie (het specifiek selecteren van bedrijven die een positieve bijdrage leveren) en het kopen van groene obligaties. Groene obligaties zijn obligaties van bedrijven of andere instellingen, waarbij het geld apart wordt gezet voor duurzame activiteiten. De criteria waaraan activiteiten moeten voldoen om gefinancierd te worden met een groene obligatie worden vooraf kenbaar gemaakt.

5.1 Green bonds

Noordrijn-Westfalen (NRW) is met een bevolking van 18 miljoen mensen de deelstaat met de meeste inwoners van Duitsland. De afgelopen decennia is Noordrijn-Westfalen veranderd van een (kolen- en staal)industrie in een dienstverlenings- en kennismaatschappij. In maart gaf de deelstaat een groene obligatie uit, de *NRW Land Sustainability bond*, die aansluit op ACTIAM's thema's. De focus van deze duurzame obligatie zal liggen op aanleg van fietspaden, advies over energie-efficiëntie en biodiversiteitsprojecten. Daarnaast zit er een sociale component in, namelijk uitbreiding en modernisering van onderwijsfaciliteiten en taalonderwijs voor kinderen van immigranten. In de duurzaamheidsbeoordeling concludeert ACTIAM dat de positieve impact van deze verschillende projecten voldoende is aangetoond. Zo heeft NRW kunnen aantonen dat haar energie-efficiëntie-advies aan fabrieken en huishoudens tot meer bewustwording heeft geleid waardoor aanvullende investeringen in energiebesparende technologieën zijn gedaan. Het elektriciteitsverbruik van een aluminiumfabriek is op deze manier bijvoorbeeld teruggebracht met bijna 50.000 kWh, wat gelijk staat aan het verbruik van 15 huishoudens.

ACTIAM beoordeelt de projecten niet alleen inhoudelijk maar kijkt ook of de obligatie voldoet aan de transparantierichtlijnen van de *Green Bond Principles*. NRW heeft zich hieraan gehouden door een duidelijk besluitvormingsproces op te stellen om te bepalen welke projecten in aanmerking komen voor financiering door deze duurzame obligatie. Ook komt NRW met een [jaarlijks overzicht](#) en een beschrijving van alle projecten waar de opbrengsten uit de duurzame obligaties naartoe zijn gegaan. Kortom: een mooie toevoeging aan de groene en sociale obligatieportefeuille van de klanten van ACTIAM.

5.2 Positieve selectie

In de aandelenportefeuilles is de duurzame koploper **Halma** toegevoegd als positief selectie-bedrijf. Deze Engelse onderneming is namelijk goed gepositioneerd in veiligheids-, gezondheid- en milieutechnologie. Halma speelt hiermee in op vergrijzing, vermindering van broeikasgassen, waterbesparing en veiligheid op de werkvloer. Steeds zwaardere wettelijke vereisten verhogen de vraag naar producten van Halma. Zo verkoopt dit bedrijf miljoenen brandmelders. Andere producten voor levensbescherming zijn gasdetectie instrumenten die op allerlei verschillende locaties gebruikt worden als tunnels, chemische fabrieken en energiecentrales. Halma verkoopt ook lekdetectie instrumenten voor ondergrondse waterleidingen over de hele wereld om te voorkomen dat een kostbare hulpbron wordt verspild en tegelijkertijd de inkomsten van nutsbedrijven worden verhoogd. Op het gebied van gezondheid is Halma actief in oogheelkundige instrumenten die worden gebruikt door oogartsen voor het stellen van diagnoses. Ten slotte ontwikkelt dit bedrijf

energie monitoring systemen voor de bebouwde omgeving. Met energiemonitoring en analyse van uitschieters in het elektriciteitsverbruik wordt inzichtelijk waar het snelst besparingen te behalen zijn.

Kijkt ACTIAM naar het productieproces van deze instrumenten dan is de conclusie dat de milieu-impact bescheiden is en verder wordt verkleind door ambitieuze reductiedoelstellingen op het gebied van energie, afval en water. Zo is Halma ondanks de sterke groei in de omzet erin geslaagd om de absolute CO₂-uitsoot te reduceren in 2015.

6. Appendix

6.1 Huidige uitsluitingen (bedrijven)

Bedrijf	Sector	Regio	Reden
Aerojet Rocketdyne Holdings* (voorheen GenCorp Inc)	Kapitaalgoederen	Amerika	Controversiële wapens
Aeroteh SA*	Kapitaalgoederen	Europa	Controversiële wapens
Airbus Group N.V. (EADS)	Kapitaalgoederen	Europa	Controversiële wapens
Alpha Natural Resources Inc*	Energie	Amerika	Milieuvervuiling
Arch Coal Inc*	Energie	Amerika	Milieuvervuiling
Aryt Industries Ltd*	Kapitaalgoederen	Europa	Controversiële wapens
Ashot Ashkelon Industries Ltd*	Kapitaalgoederen	Europa	Controversiële wapens
Babcock & Wilcox Co/The*	Kapitaalgoederen	Amerika	Controversiële wapens
Babcock International Group PLC	Kapitaalgoederen	Europa	Controversiële wapens
BAE Systems PLC	Kapitaalgoederen	Europa	Controversiële wapens
Barrick Gold Corp	Materials	Amerika	Milieuvervuiling
Boeing Co/The	Kapitaalgoederen	Amerika	Controversiële wapens
Compagnie Financière Richemont SA	Consumentengoederen en kleding	Europa	Wapens
CONSOL Energy Inc	Energie	Amerika	Milieuvervuiling
Daicel Corporation	Chemicaliën	Pacific	Wapens
Dassault Aviation SA*	Kapitaalgoederen	Europa	Controversiële wapens
Dick's Sporting Goods Inc	Retail	Amerika	Wapens
DTE Energy Co	Energie	Amerika	Milieuvervuiling
Finmeccanica SpA	Kapitaalgoederen	Europa	Controversiële wapens
Fluor Corp	Kapitaalgoederen	Amerika	Controversiële wapens
Freeport-McMoRan Copper & Gold Inc	Mijnbouw	Amerika	Milieuvervuiling, mensenrechten
G4S PLC	Commerciële en professionele diensten	Europa	Mensenrechten
Gazprom OAO	Energie	Europa	Milieuvervuiling
General Dynamics Corp	Kapitaalgoederen	Amerika	Controversiële wapens
Hanwha Corp*	Mijnbouw	Pacific	Controversiële wapens
Harris Corporation	Technologische apparatuur en middelen	Amerika	Wapens
Honeywell International Inc	Kapitaalgoederen	Amerika	Controversiële wapens
Jacobs Engineering Group Inc	Kapitaalgoederen	Amerika	Controversiële wapens
Larsen & Toubro Ltd*	Kapitaalgoederen	Pacific	Controversiële wapens
Lockheed Martin Corp	Kapitaalgoederen	Amerika	Controversiële wapens
MDU Resources Group Inc	Energie	Amerika	Milieuvervuiling
Motovilikha Plants JSC*	Kapitaalgoederen	Rusland	Controversiële wapens
NiSource Inc	Energie	Amerika	Milieuvervuiling
Norinco International Cooperation Ltd*	Kapitaalgoederen	Pacific	Controversiële wapens

Bedrijf	Sector	Regio	Reden
Northrop Grumman Corp	Kapitaalgoederen	Amerika	Controversiële wapens
Orbital ATK Inc* (voorheen Alliant Techsystems)	Kapitaalgoederen	Amerika	Controversiële wapens
Petróleos Mexicanos (Pemex)	Olie en gas	Amerika	Arbeidsrechten
Polska Grupa Energetyczna SA*	Nutsbedrijven	Europa	Milieuvervuiling
Poongsan Corp*	Mijnbouw	Pacific	Controversiële wapens
Raytheon Co	Kapitaalgoederen	Amerika	Controversiële wapens
Rheinmetall AG*	Kapitaalgoederen	Europa	Controversiële wapens
Rio Tinto PLC	Mijnbouw	Europa	Mensenrechten, milieu
Rolls-Royce Group PLC	Kapitaalgoederen	Europa	Controversiële wapens
Safran SA	Kapitaalgoederen	Europa	Controversiële wapens
Serco Group PLC	Zakelijke dienstverlening	Europa	Controversiële wapens
Splav SRPA*	Kapitaalgoederen	Europa	Controversiële wapens
ST Engineering (Singapore Technologies)	Kapitaalgoederen	Pacific	Controversiële wapens
TEPCO (Tokyo Electric Power Co Inc)	Elektriciteit, water en gas	Pacific	Mensenrechten
Textron Inc	Kapitaalgoederen	Amerika	Controversiële wapens
Thales SA	Kapitaalgoederen	Europa	Controversiële wapens
The Kroger	Consumentengoederen en kleding	Amerika	Wapens
Vedanta Resources PLC	Mijnbouw	Europa	Mensenrechten, milieuvervuiling
Wal-Mart Stores Inc	Detailhandel	Amerika	Fundamentele arbeidsrechten, wapens

6.2 Huidige uitsluitingen (staatsobligaties)*

Land	Overtreden principe
China	Controversiële wapens
Finland	Controversiële wapens
Griekenland	Controversiële wapens
Mexico	Mensenrechten
Polen	Controversiële wapens
Zuid Korea	Controversiële wapens
Turkije	Controversiële wapens
Verenigde Staten	Controversiële wapens

* Naast deze uitsluitingen om ESG-redenen bestaan er verschillende internationale sanctielijsten.